

călăului, Idoli de lut, „Convorbiri literare”, Iași, 1994, 11–12; Al. Călinescu, *Între memorie și ficțiune*, „Ateneu”, Bacău, 1999, 1; Cornel Ungureanu, *Despre poezia lui Paul Miron*, „România literară”, București, 1999, 50; *Dicționarul scriitorilor români*, coord. Mircea Zăciu, Marian Paphagi, Aurel Sasu, III, București, 249–251; Theodor Cazaban, *Eseuri și cronici literare*, București, 2002, 123–124; Cornel Ungureanu, *Paul Miron și comedia redescoperirilor*, „România literară”, 2003, 3; Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc*, București, 501–504; Sorin Lavric, *Paul Miron la 80 de ani*, „România literară”, București, 2006, 23; Al. Zub, *Paul Miron: un mesager al speranței*, „Convorbiri literare”, Iași, 2008, 6; Eugen Munteanu, *Paul Miron – vocația generozității*, „Timpul”, Iași, 2008, 5.

ALEXIS NOUR

VICTOR DURNEA*

NOUR, Alexis (1878, Chișinău – 1940, București), publicist, memorialist, prozator. Este fiul doctoriței finlandeze Ulgren și al lui Vasile Nour, descendent dintr-o familie de boieri moldoveni. Un străbunic, postelnicul Anghel Nour, a fost cel dintâi primar al Chișinăului după ocuparea Basarabiei de către Imperiul Țarist, iar un unchi (Matvei C. Zozulin) a fost viceguvernator al Basarabiei, apoi președinte al zemstvei guberniale. Primii ani de învățătură N. i-a făcut în casă, sub îndrumarea părinților și a unor preceptori străini. Pentru ciclul secundar a fost înscris la Liceul nr. 2 din Chișinău, dar, neacomodându-se, mai ales după ce rămâne orfan de ambii părinți, continuă să se pregătească în particular, examenele susținându-le la liceele din Tiraspol, Kiev și Odessa. Încearcă să dea bacalaureatul la Liceul din Vladicavcaz, însă, nereușind, trebuie să se reînscrisă în clasa a VIII-a la Liceul nr. 1 din capitala Basarabiei. Neîmpăcându-se cu profesorii, se retrage, mai târziu fiind înmatriculat la liceul din Kameneț Podolsk, unde, în 1900 sau 1901, trece și bacalaureatul. Se înscrie la Facultatea de Drept din Kiev, dar nu poate susține examenele neprimind aprobarea poliției politice, deși nu se implicase în mișcări ilegale. Adolescentul călătorește mult, atât în interiorul Imperiului Țarist (în Finlanda, în Caucaz, pe litoralul Mării Negre), dar și în Occident (în sudul Franței și în Italia, în Irlanda). Intră în gazetărie, fiind în 1905 prim-redactor la „Bessarabskaia Jizni”. Pe fondul revoluției ruse se înscrie în Partidul Constituțional-Democrat („cadet”) și participă la primul congres, ținut în mai 1906 la Petrograd. Se implică, de asemenea, în mișcarea națională moldovenească, găsindu-se în grupul ce scoate, sub îndrumarea lui C. Stere, gazeta „Basarabia”, în al cărei prim număr semnează un text programatic. În decembrie 1906 – ianuarie 1907, „Adevărul” îi găzduiește câteva „scrisori din Basarabia”. Cu sprijin de la București, scoate în aprilie 1907 gazeta „Viața Basarabiei”, în două versiuni, cu litere latine și cu litere

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.

rusești, care însă nu rezistă decât șase numere. În perioada 1907–1909 semnează „scrisori din Basarabia” în „Adevărul” și, mai frecvent, în „Viața românească”. Ulterior, tipărește prima carte de literatură în Basarabia (un volumaș cuprinzând traducerea a trei povestiri de Lev Tolstoi); preia apoi postul de redactor-editor la ziarul „Bessarabeț” și „Drug”, acesta din urmă antisemit declarat câtă vreme fusese condus de Pavel Crușevan (decedat în 1909). De la cel din urmă este dat afară în februarie 1913, pentru un articol ce nu plăcuse Ohranei. Implicat și într-un proces, N. trece în mai 1914 Prutul și se stabilește la Iași. Își reia colaborarea la „Viața românească”, unde, după declararea conflagrației mondiale, dă numeroase articole în favoarea Puterilor Centrale. Mai semnează în „Adevărul”, în revistele ieșene „Cuvântul” și „Politica”, în ziarul carpist „Moldova”, iar din 1915 este redactor la „Seara”. Tot acum elaborează harta etnografică a Basarabiei, utilizând numai datele oficiale, din sursele rusești. Când Bucureștiul este ocupat de armatele germane, N. se refugiază totuși la Iași. După izbucnirea revoluției în Rusia, nu poate merge la Chișinău, fiind acuzat, inclusiv de cei cu care lucrase în 1906–1907, că ar fi fost informator al Ohranei. Scoate la Iași, în 1918, revista „Umanitatea” și colaborează la „Chemarea”, „Momentul”, „Însemnări literare”, „Opinia”, „Avântul”, „Lumea. Bazar săptămânal”, iar din 1925 la „Adevărul literar și artistic”, unde mai târziu devine redactor. În 1928, pentru scurt timp, e prim-redactor la „Convorbiri literare”. În toate periodicele, până în 1935, semnează articole referitoare la situația din Rusia, traduceri din literatura rusă și sovietică, câteva studii asupra ideilor sociale și filosofice ale lui N.C. Mihailovski, recenzii și cronici muzicale, precum și numeroase „amintiri din Basarabia și din Rusia”, povestiri și nuvele. A mai iscălit cu inițiale și cu pseudonimul Ruon Sixela (de fapt, numele inversat). Tipărește, în colaborare cu Alexandru Bilciurescu, Sărmanul Klopstock și Dr. Y, așa-numitul „roman al celor patru”, intitulat *Stațiile dragostei* (1929). Suferind de o boală congenitală de inimă, ultimii ani și-i petrece într-un spital, fără vreun sprijin, uitat de toată lumea, în ciuda unui patetic strigăt de ajutor al lui Tudor Arghezi.

Cu un rol important în apariția primelor periodice în limba română în teritoriul dintre Prut și Nistru, N. este, totodată, între 1906 și 1916, cel mai harnic informator al opiniei publice din Regat asupra vieții basarabene, încât nu este deloc prezumțioasă caracterizarea pe care și-o face în 1916, când afirmă că este „un glas unic și nediscutabil al poporului român din Basarabia în ultimii ani în presa românească”. Reflectând fidel, obiectiv realitatea, gazetarul insistă asupra mării primejdii a deznaționalizării românilor de la răsărit de Prut. De aici vin și îndemnurile insistente adresate românilor din dreapta Prutului și mai ales oficialităților din Regat, de a acționa fără preget, precum și criticile, ironia și sarcasmul când aceste îndemnuri nu sunt ascultate. Ca și în cazul basarabenilor C. Stere, Zamfir Arbore, P. Cazacu, I. Costin (Gh. Dighiș) ori al publiciștilor „regățeni” Radu Rosetti, P.P. Carp, Tudor Arghezi, D. Karnabatt ș.a., ura împotriva Imperiului Țarist și dorul reunirii fraților fac loc și pledoariei pentru Puterile Centrale. Spre deosebire de toți, N. atrage atenția și asupra numeroasei populații românești existente între Nistru și Bug, regiune căreia îi dă numele Transnistriana. Din ianuarie 1918, el reiterează cu ardoare îndemnurile ca armata română să ocupe această regiune, fapt pentru care este criticat aspru atât de cei

câștigați de ideologia socialist-revoluționară, cât și de spiritele pragmatice ori de cei ce se temeau de reacția Marilor Puteri. Ulterior, N., care are posibilitatea să se informeze nemijlocit, prezintă situația din Rusia în adevărata ei înfățișare, punând în evidență genocidul ce are loc. Impresionant aici este articolul *De hatârul viitoarei omeniri?* din 1928, bazat pe cutremurătoarele întâmplări prin care trece fiul său în Crimeea represiunilor conduse de „revoluționarul” Bela Kuhn. Mai târziu, în special în paginile „Adevărului literar și artistic”, publicistul abordează cu predilecție subiecte referitoare la literatura rusă mai veche sau mai nouă („decembriștii”, Tolstoi, „literatura constructivistă”). Începând din 1919 dă la lumină numeroase texte ce resuscitează episoade din copilărie (*Tilincea, Mândrie de răzeș, Epoca clopotăriei*), din viața de elev (*În luptă cu un liceu, Guvernatorul von Raaben, Din ordinul guvernatorului, Frații Finn, Strugurii siberieni*) ori din cea studentească, desfășurată la Kiev (*Izida, Folclorul Crăciunului culinar, Folclorul Revelionului culinar, Drept înainte, Zâna de zăpadă*) etc. Acestea li se vor adăuga și câteva „amintiri” despre cei cunoscuți la Iași – Axentie Frunză, V.G. Morțun și I.G. Duca. După îmbogățirea experienței scriitoricești, memorialistica face loc și prozei de ficțiune. Câteva schițe – *Păcatul, Lumina neagră, Luminile de la „Mănăstirea din stânci”* –, ce înfățișează, fără complezență, chipuri din tagma bisericească, denotă opțiunea pentru un realism ce nu se teme de subiectele așa-zis sensibile. În acest sens, pilduitoare este ampla nuvelă *Aierul lui Iisus*, a cărei acțiune se desfășoară în Rusia războiului civil. Pe fondul atrocităților extreme, al regresului către primitivitate, către animalitate, se înfiripă o iubire „păcătoasă”, între un căpitan alb, cocainoman, și un tânăr rabin, care, fiind maltratată, rănit grav într-un pogrom, i se pare a fi asemenea personajului central dintr-o pictură din biserica orașului său natal. Celor doi, ajunși prizonieri ai anarhistului Mahno, li se promite libertatea dacă vor arăta „cum fac când se droghează și se iubesc”, dar sunt decapitați de sabia unui cazac, „scârbit de dezmațul clasei de sus”. Interesant ca prim experiment în literatura română este și „romanul celor patru” –, „o formidabilă încercare de fantezie humorescă, [...] o parodie, o glumă, o satiră amuzantă, un număr de circ, un foileton pasionant, o comedie bufă” (Isabela Sadoveanu). Inițiativa pare să fi venit din partea lui N., care releva într-un articol din 1927 experiențele făcute de un medic rus în resuscitarea celor morți cu ajutorul electricității. Este și preocuparea doctorului Ovidiu Heraclide, personajul central din *Stafiile dragostei*, înrudit cu oamenii de știință extravagandanți până la demență din unele romane ale lui Jules Verne ori din cele ale lui H.G. Wells. Sigur este că Dr. Y a asigurat verosimilitate părții medicale a subiectului, dar mai departe contribuția fiecăruia din ceilalți trei colaboratori e greu de stabilit. Nu este exclus totuși ca lui N. să-i aparțină paginile în care apar câteva figuri interlope, oaspeți ai „casei bătrânei Postolea”, unde se dedau consumului de droguri.

SCRIERI: *Stafiile dragostei* (în colaborare cu Al. Bilciurescu, Dr. Y și Sărmanul Klopstock), București, 1929. – **Traduceri:** Lev Tolstoi, *Stăpân și argat. Prin ce sunt oamenii vii. Doi moșnegi*, Chișinău, 1908 (în colaborare cu Theodor Inculeț); Eliza Orgeșko, *Moartea lui Trasea*, Iași, 1918; Pavel Crușevan, *Izvorul vieții. Lupii*, Iași, 1918; Mihail Arțăbașev, *Răzbunătorul*, București, [1927].

Repere critice: *Scrisori – Ibrăileanu*, III, 159–160; A. Frunză, *Note pe marginea unei hărți*, „Viața românească”, 1916, 6; O. Ghibu, *O „Chemare” greșită*, „România nouă”, 1918, 10 februarie; P. Zosân, *Pregătirea și buna credință a d-lui Nour*, „Opinia”, 1920, 27 august; Isabela Sadoveanu, „*Romanul celor patru*”, „Adevărul literar și artistic”, 1929, 448; L. Leoneanu, *Profiluri și opere contemporane*, București, [1929], 77–94; Arghezi, *Scrieri*, XLI, *passim*; G. Bezviconi, *Dintr-un sfert de veac de scris moldovenesc*, „Basarabia”, 1991, 4; Vasile Levițchi, *O personalitate remarcabilă în publicistica basarabeană*, „Basarabia”, 1992, 1; Colesnic, *Basarabia*, IV, 78–85; Ion Constantin, *Alexis Nour – agent al Ohranei țariste*, „Magazin istoric”, 2011, 11.

ALEXANDRU I. ODOBESCU

GABRIELA DRĂGOI*

ODOBESCU, Alexandru I. (23.VI.1834, București – 10.XI.1895, București), prozator, eseist. Fiu al Catincăi (n. Caracaș) și al generalului Ioan Odobescu, **O.** își începe învățătura în casă, intrând în 1844 la Colegiul „Sf. Sava” din București, unde urmează „umanoarele”. Din această perioadă datează cele dintâi exerciții literare, toate redactate în limba franceză. Aflat din 1850 la Paris pentru a-și continua studiile, vine în contact cu grupul revoluționarilor români exilați aici și, entuziasmat, se străduiește să aducă servicii cauzei Principatelor Române. De altfel, intrase în grija lui A. Ubicini, francez care slujise revoluția română, și are între profesori pe Alfred Dumesnil, ginerele lui Jules Michelet, în casa căruia și locuiește o vreme. Acum traduce în limba franceză părți din poemul *Cântarea României*, și tot în această vreme se află printre inițiatorii societății și ai revistei „Junimea română”, unde debutează cu articolul *Muncitorul român* (1851). Spre sfârșitul anului 1851 se înscrie la Collège de France, își ia bacalaureatul în 1853 și urmează apoi cursuri la Sorbona. Este remarcat îndeosebi de profesorul E. Egger, elenist, epigrafist, arheolog. Își alcătuiește, cu cheltuială mare, o bibliotecă în care figurează ediții bune din clasicii greci și latini, dar și din scriitorii moderni, istorii literare, studii filologice, lucrări de estetică, arte poetice, volume de critică literară, de istorie antică, medievală și modernă. Își procură din țară cărți și periodice și ține să-și completeze mereu colecțiile. De pe acum pare a trăi mai intens și mai real în spațiul cărților decât în realitatea propriu-zisă. Ca și alți „copii teribili” ai veacului, ca B.P. Hasdeu în primul rând, **O.** își exersează de timpuriu condeiul, întrucât știe că rostul său în lume va fi acela de om de cultură. O puzderie de încercări – versuri, piese de teatru, traduceri din Homer, Vergiliu, Horațiu, articole, conferințe –, neîncredințate tiparului, sunt semne ale căutării de sine. Avea obiceiul scrisului zilnic și încerca să-și aproprie lumea prin lecturi și prin călătorii: călătorii în lumea cărții și călătorii în lume pe urmele cărților. „Jurnalul” celor două moduri de peregrinare va fi

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Str. Th. Codrescu, nr. 2, Iași, România.